

відчуваються у Огінського і в таких рисах ладово-інтонаційного строю і прийомах мелодичного розвитку, як «оспівування» стійкого ступеню, хроматичне «перехрещування» різних ступенів ладу, різні види «секстовості», включаючи стрибки на сексту, яка часто «нависає» над квінтою ладу або заповнює проміжними звуками. В деяких мелодичних побудовах Огінський користується також характерним для мелодики багатьох слов'янських народів низхідним терцієвим закінченням.

Висновки. Творчість М. Огінського користувалась великою популярністю, і слава його триває досі. Загалом, нам відомі більше 20-ти полонезів Огінського, чотири вальси, чотири марші, три мазурки, дві кадрили, галоп і менует, тобто не менше 35 фортепіанних творів. До цього переліку слід додати ще оперу «Зеліда і Валькур», декілька повстанських пісень і 19 інших вокальних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Libiszowska Z., Nowak-Romanowicz A.. Ogiński Michał Kleofas, w: Polski słownik biograficzny, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1978, t. 23, s. 630–636
2. Bełza I. Michał Kleofas Ogiński, przekł. Stefan Prus-Więckowski, Kraków 1967
3. Strumiłło T., Nowak-Romanowicz A., Kuryłowicz T. Poglądy na muzykę kompozytorów polskich doby przedchopinowskiej. Kraków 1960.
4. Załuski A. Ogiński M.. Życie, działalność i twórczość, Londyn 2003
5. Żupański K. Pamiętniki Michała Ogińskiego o Polsce i Polakach od r. 1788 do końca r. 1855, 3 t., Poznań 1870–1873

Москвічова Юлія

м. Вінниця

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ ПОЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ВІННИЧЧИНІ: ІСТОРИЧНИЙ ВИМІР

Багатовікова історія Вінниччини як складової Поділля, свідчить, що на цій території здавна існували різні національні спільноти. Крім українців, це поляки і росіяни, молдавани, білоруси, євреї та багато інших. Сьогодні Вінниччина так само поліетнічний край з домінуванням української нації, де толерантно співіснують різні етноси, а це майже 90 тисяч представників 133-х національностей і народностей. Серед такого етнічного розмаїття польська громада є найбільш активною. За даними перепису населення поляки на Вінниччині посідають друге місце за росіянами по кількості представників (3.7 тис. осіб) та перше місце за кількістю зареєстрованих національно-культурних товариств.

Окремі питання діяльності представників польської культури на Поділлі розглянуто у наукових розвідках М. Антошко, Н. Кушки, Ю. Портного, О.

Черкашиної та ін. Культуру Поділля крізь призму діяльності Римо-католицької Церкви досліджувала С. Іскра. Питанням відродження та діяльності національних меншин на Вінниччині присвячені наукові розвідки М. Антошко, Я. Глінчевського, А. Кержнер, В. Кононенко, А. Ліпської, Ю. Москвічової, А. Ратинської, М. Тишкевич, С. Федун, Л. Юрчук та ін.

Мета статті – виявлення специфіки міжкультурної комунікації та особливостей україно-польських взаємовпливів на процеси розвитку культури й освіти на теренах Вінниччини.

Як відомо з історичних джерел, поляки почали заселяти Поділля ще з середини XIV ст., звільнивши ці землі від понад сторічного татаро-монгольського поневолення. В 1434 році Поділля було поділене на західне і східне між Польщею (Подільське воєводство) та Литовським князівством (Брацлавщина). Після Люблінської Унії в 1569 році Польське королівство та Литовське князівство об'єднались в єдину державу – Річ Посполиту. Землі України, які відійшли до Польщі були поділені на шість воєводств, серед них Подільське (центр у Кам'янці-Подільському) та Брацлавське. Був посилений тиск на культуру, релігію, мову. Поступово українське населення почало полонізуватись. На території Вінниччини в цей час існувала низка оборонних пунктів – Бар, Брацлав, Буша, Вінниця, Могилів, Погребище, Шаргород, Ямпіль, а також замки та фортеці королівської родини й польських магнатів. Зокрема, у Вінниці діяв могутній оборонний комплекс «Мури», будівля якого збереглася до сьогодні.

В розвитку культури та освіти Поділля і, зокрема, Вінниччини, поляки відіграли надзвичайно важливу роль. Завдяки активній діяльності представників католицьких орденів на Вінниччині було споруджено костьоли, при яких згодом відкривались школи та колегіуми. Першу польську школу розпочали будувати отці-єзуїти ще в 1614 році [3, с. 26]. По завершенню будівництва школа приймала 440 учнів, не тільки католиків, і була провідною для свого округу [3, с. 26]. Як вважають дослідники, початок шкільного життя припадає на 1619 рік, коли було засновано парафіяльну школу при костьолі [5, с.17]. Тут навчали письма, читання, рахунку й церковного співу. Для проведення відправ необхідні були співаки й музиканти, тож, як припускає Л. Гжебень, при парафіяльній школі діяла музична бурса [5, с. 17]. Згодом, в 1642 році школа, розташована на території оборонного укріплення «Мури», набуває нового статусу – її реорганізують в єзуїтський колегіум. Викладання відбувалось польською мовою. Серед обов'язкових предметів були спів у хорі, нотна грамота, малювання.

У XVIII ст. після скасування ордену єзуїтів школу було підпорядковано Варшавській едукаційній комісії, а в 1785 році надано статус окружної, що свідчило про високий професійний рівень колективу школи та якість освіти [2]. Навчальний заклад став осередком польської освіти та культури на Поділлі. Заклад підтримували представники аристократичних польських родів, зокрема князь Ю. Четвертинський, граф Я. Потоцький та ін. [2].

У XVIII ст. польське населення становило значну кількість населення Поділля. Більшість склали представники правлячої поміщицької верхівки, католицького духовенства та службовці. Проживання двох народів в одній державі значно зблизило їх культури. Специфіка українсько-польських взаємин багато в чому обумовлювалась різним рівнем розвитку їх національних культур. Станом на початок XIX ст. Польща, яка протягом багатьох віків була вільною й могутньою державою, мала сприятливі умови для розвитку. Важливу роль тут відігравали й безпосередні зв'язки з країнами Західної Європи. Україна ж, втративши свою державність ще на початку XIV ст., весь час знаходилась в стані боротьби за виживання, тому національно-культурний розвиток значно гальмувався. У першій половині XIX ст. саме завдяки діяльності польських навчальних закладів в Україні, і на Поділлі зокрема, спостерігаємо динамічний розвиток освіти, культури, відбувається професіоналізація музичної освіти. Існуючи довгий час в єдиному культурному просторі польське мистецтво, в свою чергу, збагачувалось надбаннями української народної музики. Зокрема, музиканти польського походження все частіше цікавляться українською тематикою, мелосом. Так, фортепіанні фантазії на українські народні пісні, фортепіанні рапсодії, думки, шумки – стали жанрами, в яких активно працювали композитори В. Заремба, М. Завадський, В. Зентарський та ін. Маючи європейську освіту, ці митці прагнули впровадити на Поділлі європейські традиції виконавства та освіти, вели активну концертну та просвітницьку діяльність, відкрили перші музичні освітні заклади [7, с.11].

У Вінниці протягом 1814–1832 роках в стінах колишнього єзуїтського монастиря під патронатом Віленського університету (католицького вищого навчального закладу), діяла губернська польська гімназія з великою бібліотекою, кабінетами та ботанічним садом [5, с.20]. Тут викладали приватні вчителі, яких наймала гімназія за індивідуальними вільними програмами. Серед мистецьких дисциплін були малювання, мистецтво танцю, музика. Обов'язковими були спів, музична грамота, гра на фортепіано, скрипці чи гітарі, діяли хор і оркестр. Як зазначає Н. Кушка, при гімназії існував театр, де ставили п'єси з музикою і навіть опери, що свідчить про досить високий рівень музичної підготовки. Музичній освіті сприяли також діяльність у Вінниці

нотного магазину, магазину музичних інструментів та фортепіанної фабрики. Таким чином, Подільська гімназія стає в цей період головним навчальним закладом губернії. Проте, 1825 року гімназію було поділено на чотирикласне і трикласне повітове училище, а згодом на початку 30-х роках заклад закривають. Школа була знову відкрита в 1832 році вже як російська гімназія.

В різні періоди ХХ ст. в окремих частинах будівлі «Мури» функціонували історико-побутовий музей (пізніше – обласний краєзнавчий), інститут соціального виховання «Соцвих», у якому здобували освіту видатні українські письменники, зокрема М. Стельмах, О. Левада, Ю. Назаренко [2]. В 1983 році комплекс колишнього храму католицького ордену Домініканців (частина «Мурів») було передано Вінницькій обласній філармонії для проведення реконструкції приміщення та будівництва органу. Спеціально для Вінниці за індивідуальним проектом головного конструктора Петера Дооне фірма «Зауер» (Франкфур-на-Одері) створила 30-ти голосний багаторегісторний концертний орган. За 6 років існування Органного залу (1985-1991) в його стінах виступили відомі на весь світ виконавці – Святослав Ріхтер, Олег Коган, Дмитро Башкіров, Наталя Гутман, Єжи Кукля, Нійоле Дайнене, Гаррі Гродберг, Богодар Которович, Рудольф Керер, Володимир Нільсен та ін.

З 1991 року, коли за наказом президента України сакральні цінності почали повертати колишнім власникам, приміщення, де був розташований Органний зал, передали Українській православної церкві. Таким чином, польська оборонна споруда, що є найдавнішою польською архітектурною пам'яткою Вінниці вже протягом чотирьох століть відіграє важливу роль в соціокультурному розвитку Вінниччини. Її функціонування значно вплинуло на різні сфери діяльності – політичну, релігійну, соціальну, освітню, культурно-мистецьку, а також мало неабиякий вплив на культуру інших етносів, в тому числі і на українців. Польська мова, незважаючи на заборони, вивчалась вдома, передавалась старшим поколінням своїм нащадкам в усній формі. Вінниця розмовляла польською мовою аж до більшовицького перевороту, хоча поляки склали лише 10 % мешканців міста. Дві третини склали євреї, які теж прекрасно володіли польською мовою. До 1935 року у Вінницькій області працювали 191 польська школа та понад 200 – змішаних: польсько-українські, польсько-єврейські і подібні. Останньою у Вінниці була закрита в 1936 році школа № 6, яка тоді була польською [3, с. 27].

М. Антошко, досліджуючи мистецьке життя Вінниччини 60-х років ХІХ – першої половини ХХ ст., підкреслює той вагомий внесок, який зробили митці польського походження в розвиток культури подільського регіону. Діяльність

видатних науковців, громадських та культурних діячів початку ХХ ст. (І. Зборовський, С. Осташевський, Ч. Нейман, М. Собанська, І. Козловський, Д. Бонковський, Т. Ганіцький, Й. Волошенівський) слугувала зразком європейської професійності й майстерності, сприяла «широкому розповсюдженню шедеврів західноєвропейської літератури і мистецтва, головних напрямків та стилів європейської художньої творчості. Їх посередницька діяльність стимулювала поступове подолання подільським регіоном провінційної замкненості, відокремленості від загальноєвропейських культурних процесів і разом з тим, популяризувало українську культуру за кордоном» [1, с.14].

Із проголошенням в 1991 році незалежності України молода держава видала низку законів, в яких закріплено основні положення офіційної політики держави стосовно національних меншин, зокрема, в 1991 році – Декларація прав національностей України; 1992 рік – Закон України «Про національні меншини в Україні»; 1996 рік – Конституція України, а також міжнародні правові документи – Рамкова конвенція Ради Європи «Про захист національних меншин», Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин. Саме з метою захисту прав та інтересів представників національних спільнот в Україні та на Вінниччині зокрема, починають виникати національно-культурні товариства, існування яких надало можливість представникам тієї чи іншої національної меншини реалізовувати право на вивчення своєї етнічної культури, мови, традицій і звичаїв [6, с. 48]. Діяльність польських організацій з самого початку була спрямована на відродження польської мови, літератури та історії. В 90-ті роки ХХ ст. урядом Польщі в Україну, та на Вінниччину зокрема, було направлено певну кількість вчителів-полоністів, створено ряд освітніх безоплатних програм. Для підготовки місцевих кадрів створювались щорічні педагогічні курси з методики вивчення польської мови, історії та культури. Польські громади активно залучаються до проведення науково-історичних конференцій [8, с. 627]. Ще одним важливим напрямком діяльності польських національно-культурних товариств є історично-пошукова робота, спрямована на вшанування пам'ятних місць, розчищення та відродження історичних пам'яток польської історії на теренах Вінниччини. Так, в 2008 році за підтримки влади м. Кельце у Вінниці було відкрито пам'ятну дошку видатному польському політику, борцю за незалежність Польщі та України Юзефу Пілсудському; у м. Барі та смт. Браїлові встановлено пам'ятні знаки воїнам-легіонерам, які загинули під час спільної українсько-польської визвольної боротьби в 1920-х роках. За ініціативи польських студентів з Вроцлава на Вінниччині реалізовується проект «Врятуймо від забуття наші святині», до яких приєднуються польські

громади міста. Ця робота пов'язана з розчищенням та відновленням польських цвинтарів ХІХ-ХХ ст. [8, с.628]. У м. Бар культурно-освітнє товариство поляків імені Конфедератів Барських протягом багатьох років проводить діяльність з відродження польської мови й культури за підтримки вчителя-волонтера, направлено з Польщі через Осередок розвитку польської освіти за кордоном. За рахунок дотацій Сенату та Міністерства закордонних справ Польщі тут побудовано й відкрито Дім Польської культури. Також серед пріоритетних напрямів діяльності – забезпечення інформаційних потреб; збереження та поширення національно-культурних традицій, звичаїв та обрядів; проведення фольклорно-мистецьких фестивалів, національних свят; захист громадянських, економічних та соціальних інтересів членів товариства; налагодження економічних та культурних зв'язків з історичною батьківщиною; вшанування пам'яті видатних митців та громадських і політичних діячів.

На сучасному етапі на Вінниччині реалізуються партнерські угоди про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво із Сьвентокшиським, Лодзинським, Великопольським, Мазовецьким, Поморським, Опольським, Вармінсько-Мазурським, Підкарпатським та Малопольським воєводствами Польщі, загалом понад 200 партнерських договорів різних рівнів. Завдяки активній діяльності польських товариств Вінниччини, місцевій владі та залученню польських міст-побратимів в 2010 році в м. Вінниці було відкрито Генеральне консульство Республіки Польща, що кардинально змінило культурно-мистецьке життя області. Консульство бере активну участь у багатьох торгово-представницьких, науково-освітніх та культурно-мистецьких проектах [9, с. 91]. Польські громади отримують значну підтримку та допомогу у вирішенні культурно-освітніх проблем.

Таким чином, роль представників польської нації у культурному житті Вінниччини була надзвичайно важливою, адже поляки сприяли зміцненню й розвитку культури й освіти в регіоні, підвищенню професійності в різних їх сферах. В результаті відбувалось суттєве поглиблення зв'язків з західноєвропейською культурою, що сприяло подоланню провінційності й відокремленості культурних процесів від загальноєвропейського культурного контексту. На сучасному етапі польська меншина, відроджуючи свої етнонаціональні ознаки, успішно інтегрується в українське суспільство. Долучаючись до громадсько-політичного й соціокультурного життя регіону, виступає дієвим чинником українсько-польського партнерства, яке в умовах глобалізаційних процесів виходить за межі двостороннього співробітництва і

стає важливою умовою процесу євроінтеграції як для регіону, так і для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Антошко М.О. Мистецьке життя Вінниччини 60-х років XIX – першої половини XX століття в контексті художньої культури Поділля : автореф. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. К., 2011. 19 с.
2. Антошко М.О. Діяльність представників польської культури на Поділлі кінця XIX – першої половини XX століття. URL : <http://glierinstitute.org/ukr/digests/042/6.pdf>
3. Глінчевський Я. Польська культура та освіта у Вінницькій області // Науковий вісник: збірник наукових праць за матеріалами наукової конференції «Діалог національних культур Вінниччини» (25–26 квітня 2013 року). Вінниця: ВОПОПП, 2013. Випуск 2. С. 25–27.
4. Калакура О.Я. Польська меншина як чинник україно-польської співпраці на сучасному етапі. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
5. Кушка Н. Музична Вінниця. Вінниця: ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2020. 480 с.
6. Москвічова Ю.О. Особливості міжкультурної комунікації в поліетнічному просторі Вінниччини // Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. К. : Міленіум, 2016. Вип. I (6). С. 47–52.
7. Портний Ю.Л. Шляхи професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі : автореф. ... канд. Мистецтвознавства. 17.00.03. Харків, 2021. 24 с.
8. Ратинська А.П. Роль польських національно-культурних товариств у розбудові сучасних українсько-польських відносин // Україна і Польща: історичне сусідство. Вінниця: Нілан – ЛТД, 2012. С. 625–629.
9. Julia Moskwiczowa, Jan Glinzewski. Odrodzenie polskiej mniejszosci narodowej na Winnicyzynie w okresie niepodleglosci Ukrainy // Studia Polonijne. T. 35. Lublin, 2014. P. 83–95.

*Овод Наталія, Місько Галина,
м. Тернопіль*

СТВОРЕННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ПРОЄКТІВ (НА МАТЕРІАЛАХ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОЇ ПОСТАТІ ВЛАДИСЛАВА ЗАРЕМБИ)

Сучасні реалії онлайн-навчання спонукають викладачів до використання ефективних технологій викладання мистецьких дисциплін у нових форматах дистанційної та змішаної форм навчання. Особливо актуальним постає цей виклик у процесі вивчення фахових виконавських і теоретичних дисциплін в умовах підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Серед дисциплін: «Постановка голосу», «Вокальний ансамбль», «Хоровий клас»,